

Dialog

Respekt för privatliv och personlig integritet

Av 1 kap. 1 § tredje stycket i socialtjänstlagen framgår det att verksamheten ska bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet.

Innan vi börjar med dialogen om respekt för privatliv och personlig integritet talar vi först om vår individuella reflektion sedan den förra dialogen. Vilka erfarenheter har vi fått? Vi går laget runt under cirka 15 minuter så att vi kan delge varandra våra reflektioner.

Dialogens innehåll – en översikt

Temat för dialogen är respekt för privatliv och personlig integritet. Vårt mål för dagens dialog är att ta fram vad vår verksamhet kan bidra med för att möjliggöra den enskildes självbestämmande. Syftet med dialogen är att reflektera kring respekt, privatliv och personlig integritet för att vi ska bli medvetna om hur vi arbetar och kan arbeta för att värna dessa värden.

Vi börjar med att läsa texten *Vad är respekt?* tillsammans som inspiration. Vi läser också tillsammans igenom stycket *Socialtjänstlagen, föreskrifter och allmänna råd*. Här beskrivs vad som står i lagen om privatliv och personlig integritet, och de allmänna råden ger uppslag till hur man kan arbeta med frågan i verksamheten. Här finns också en enskild reflektion.

Dialogkartan tar upp frågeställningar med anknytning till vårt arbetssätt, vår verksamhet och vårt förbättringsarbete. Dialogkartan kan användas för enskilda reflektioner eller som uppslag till samtal och övningar.

Om vi inte tror att vi hinner med dialogen vid ett tillfälle kan det vara lämpligt att stanna här och fortsätta med resten vid nästa tillfälle!

I **dialogens övningar** reflekterar vi kring situationer där vi känner att vi har brustit i respekt för att bli medvetna om vad som inte blev bra, för att sedan kunna ta fram tre meningar som ska fungera som underlag för oss när vi ska ta fram eller utveckla vår värdegrund.

Om vi fastnar på en fråga i vår övning parkerar vi frågan för att vi ska kunna gå vidare med övningen.

Till övningen behöver vi ta fram följande material:

Dialogen avslutas med en individuell reflektion som vi ska arbeta med till nästa dialog.

ORDFÖRKLARING

Integritet: Rätt att få sin personliga egenart och inre sfär respekterad och att inte utsättas för personligen störande ingrepp. Kränkning av den personliga integriteten kan ske på fysisk väg (våld, tvång, aga) eller psykisk (förnedring, diskriminering, indoktrinering).

Nationalencyklopedin

FAKTA

Regeringsformen (1974:152) är en av Sveriges grundlagar. I 1 kap. 2§ står följande: "Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet."

Propositionen:
Värdigt liv i äldreomsorgen.

Prop. 2009/10:116, s.27.

Vad är respekt?

Respekt förknippas ofta med begrepp som bemötande, inflytande, delaktighet och självbestämmande. Respekten för alla människors lika värde ligger till grund för vår lagstiftning genom en av våra grundlagar. Ändå tycks det vara svårt att tydliggöra vad denna respekt egentligen handlar om. Respekt kan omfatta allt från artighet och finkänslighet till att en annan människa känner sig sedd, förstådd och respekterad.

Att visa respekt för en annan människas privata sfär och personliga integritet är av största vikt i omsorgsarbete. På ytan är det ganska lätt att tro att man har en gemensam uppfattning om vad respekt är. Ett exempel är att man alltid knackar på dörren innan man går in till någon.

Respekt innebär dock mer. I mötet mellan två personer påverkar var och en av oss möjligheterna till en jämlik och respektfull relation. Det innebär att vi fullt ut måste förstå att den andre är sin egen person, och att vi inte har någon rättighet till den andres privatliv och personliga integritet.

Vårt förhållningssätt inom äldreomsorgen blir särskilt viktigt eftersom den äldre står i beroendeställning till oss. Det uppstår en obalans ur ett maktperspektiv som vi alltid måste vara medvetna om. Vad innebär det att verkligen respektera en människas privatliv och personliga integritet? Hur får vi kunskap om den äldre personens behov och önskemål utan att den äldre personen känner sig tvingad att svara eller kränks av frågorna? Kan våra arbetsätt i form av rutiner vara integritetskränkande eller kan de skydda den personliga integriteten? På vilket sätt?

Vi behöver tänka över hur våra arbetsätt påverkar de äldre personernas upplevelse av respekt för sitt privatliv och sin integritet. I varje möte med en annan människa bygger vi en relation. Relationen ser olika ut beroende på situationen. För den äldre personen vi träffar i vårt arbete är det förstås viktigt att det är dennes behov och önskemål som styr hur vår relation ser ut. Ett möte där den äldre känner sig respekterad förutsätter att vi som personal förmedlar att vi lyssnar, är intresserade och vill förstå.

Plats för egna anteckningar:

Socialtjänstlagen, föreskrifter och allmänna råd

Vi läser igenom, gärna högt, vad socialtjänstlagen (SoL) och Socialstyrelsens allmänna råd i SOSFS 2012:3 säger om respekt för privatliv och personlig integritet. Vi samtalar under fem minuter om det är något vi särskilt reagerat på.

Vad säger socialtjänstlagen?

Av 1 kap. 1 § tredje stycket socialtjänstlagen framgår det att "verksamheten ska bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet".

I Socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden i socialtjänsten, SOSFS 2012:3 står följande om privatliv och personlig integritet:

"Den nämnd som har ansvar för verksamhet inom socialtjänsten eller den som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet bör beakta följande aspekter för att se till att äldre personers privatliv och integritet respekteras:

- Personalen värnar om att den äldre personen får leva sitt liv i enlighet med sin personlighet och identitet.
- Personalen respekterar att den äldre personens bostad är dennes hem, t.ex. genom att det finns en överenskommelse om hur besök i hemmet ska gå till.
- Personalen arbetar på ett sätt som säkerställer att den äldre personen själv får bestämma om den kroppsliga omsorgen, t.ex. av- och påklädning och toalettbesök.
- Personalen visar diskretion i omsorgssituationer."

FAKTA

Socialstyrelsens författningssamling (SOSFS) innehåller föreskrifter och allmänna råd samt kungörelser. Föreskrifter är bindande regler.

Allmänna råd innehåller rekommendationer om hur en föfattning kan eller bör tillämpas och utesluter inte andra sätt att nå de mål som avses i föfattningen.

Enskild reflektion

Mål: att vi blir medvetna om vad var och av oss utifrån vår egen yrkesroll bör göra för att främja den äldres privatliv och personliga integritet.

Var och en av oss ägnar först fem minuter åt att tyst fundera kring begreppet respekt för privatliv och personlig integritet. Vi använder frågorna under rubriken texten *Socialtjänstlagen, föreskrifter och allmänna råd* som stöd i våra tankar.

Vad behöver jag utifrån min roll tänka på när det gäller att respektera den äldre personens privatliv och personliga integritet?

Dialogkarta: Respekt för privatliv och personlig integritet

I dialogkartan finns frågor om privatliv och personlig integritet som vi kan reflektera över, inspireras av till övningar eller bara ha med i vårt tänkande kring hur vi kan arbeta för att äldre personer ska uppleva att de blir respekterade. Vi kan också fundera över hur vår verksamhet följer upp att den fungerar som den ska.

Att fundera på

I vilka situationer är det lättare respektive svårare att respektera den äldre personens privatliv och personliga integritet?

Vår verksamhet

Hur har vi formulerat respekt för privatliv och personlig integritet i vår verksamhetsplan?

Hur syns det i biståndsbeslut och genomförandeplaner?

Den äldre personen
i centrum

Förbättringsarbete

Hur följer vi upp våra arbetssätt för att stödja och värna den äldre personens privatliv och personliga integritet?

Extra övning

Hur skulle du uttrycka dina egna behov av respekt för privatliv och personlig integritet? Försök skriva in dem i ett biståndsbeslut eller i en genomförandeplan.

”Det är inte möjligt att exakt definiera vad som avses med integritet. Detta varierar mellan olika personer och kan förändras över tiden.”

*Värdigt liv i äldreomsorgen.
Prop.2009/10:116.*

ORDFÖRKLARING

Tillit: Att lita på någon, ha förtroende för någon.
Svenska akademis ordbok.

Förtröstan: Att man tror på något eller känner hopp om att något kommer att bli bra.
Nationalencyklopedin

Trauma: Påverkan på människokroppen eller psykiska besvär efter händelse.
Nationalencyklopedin

Lästips

Äldreassistent. Om människosyn, värdegrund och bemötande.

Charlotte Roos. Vårdförlaget. 2010.

Personcentrerad omvårdnad i teori och praktik.

David Edvardsson (red.)
Studentlitteratur. 2010.

Etik i socialpolitik och socialt arbete.

Erik Blennberger. Studentlitteratur, Lund. 2005.

Röster om

Några texter om respekt, privatliv och personlig integritet

”Relationen och uppgiften är varandras förutsättningar och de är alltid närvarande samtidigt. God omvårdnad kan därför endast ges inom relationen till den äldre. Relationen skapas i mötet mellan dig och den äldre. Du har därför ansvar för att detta möte blir ett bra möte.”

Charlotte Roos

”Vanliga möten i vården är möten mellan patient och vårdpersonal av någon kategori. Dessa två agerar i sina roller som innebär ett skevt maktförhållande. Patienten är i ett beroendeförhållande till vårdaren. Vårdaren kan ta sig makt att påverka hur relationen utvecklas mot tillit och förtröstan, eller mot en känsla av att känna sig utsatt och övergiven. Däremot, då mötet sker mellan dem som personer, blir förhållandet mer jämlikt. Vårdaren kan styra detta förhållande på grund av sin kunskap, erfarenhet och sin person. Etiskt har vårdaren ansvaret att upprätthålla en jämlik relation baserad på respekt och värdighet till patienten, som på grund av sitt tillstånd (sjukdom, trauma eller beroende) inte kan göra det.”

David Edvardsson

”Med respekt avser vi en hållning av hänsyn och artighet och ibland också av aktning. Med respekt för den andre kan jag ha en hållning av värdighet, av saklighet, opartiskhet och tydlighet. Ett bemötande med respekt krävs i alla samhälleliga verksamhet, liksom i alla situationer i det personliga livet. Det finns ingen situation där vi har rätt att brista i respekt för en annan person.”

Erik Blennberger

Övning

Övningar

Vad innebär respekt för privatliv och personlig integritet? I våra yrkesroller ställs vi varje dag inför andra människor som har många erfarenheter bakom sig. Vi arbetar bland annat genom att ställa frågor i samband med biståndsbedömning, genomförandeplaner och bedömning av hälsotillstånd. Hur väl respekterar vi de äldre i dessa situationer? I dialogens övning kommer vi att försöka få en bild av vad vi faktiskt gör och säger i dessa situationer.

Vi börjar med att tillsammans läsa igenom texterna under rubriken *Några texter om respekt, privatliv och personlig integritet* som inspiration!

I övning 1 reflekterar vi över situationer där vi har upplevt att vi inte lyckats att visa respekt. En av oss får dokumentera vårt exempel.

Övning 2 är dialogens huvudövning. Målet är att vi ska komma fram till vad som ska känneteckna vår verksamhet när det gäller värdeordet respekt för privatliv och personlig integritet. Vi utgår från våra beskrivningar i övning 1 och formulerar med hjälp av dem tre meningar som värnar privatliv och personlig integritet. Här behöver vi ha tillgång till blädderblock eller whiteboardtavla, och arbetsbladet *Dialog – underlag för värdegrund*. En av oss utses att fylla i arbetsbladet medan vi arbetar.

Till sist avslutar vi med en enskild reflektionsövning som vi ska arbeta med till nästa dialog.

Beräknad tidsåtgång:

Övning 1: 25 minuter.

Övning 2: 50 minuter.

P Parkering

Under övningens gång kan det hända att vi upptäcker frågor som vi känner att vi inte kan lösa, men som behöver en lösning för att vi ska kunna leva värdegrunden. För att inte tappa bort dessa frågor parkerar vi dem! Att parkera en fråga innebär att vi dokumenterar den, arbetar med den på arbetsmöte 5 och återkopplar den till chefen. Vi skriver ner vilka frågor det gäller och vilka som har den uppfattningen. Det är viktigt att alla känner att de aktivt kan hålla med om eller ta avstånd från det som parkeras. I arbetsbladet *Dialog – underlag för parkering* finns plats att dokumentera våra parkeringar.

Övning I

Mål: Att vi blir medvetna om när vi och vår verksamhet inte riktigt lyckas med att visa respekt för den enskildes privatliv och personliga integritet.

Gör så här:

1. Vi delar upp oss i grupper två och två och tänker på en händelse eller en situation som berör respekt för privatliv och personlig integritet för en äldre person. Det kan vara när vi har brustit i respekt eller en situation som vi inte löste på ett respektfullt sätt. Det kan ha varit medvetet eller omedvetet som vi handlade som vi gjorde. Beskriv situationen så noggrant och enkelt som möjligt. En av oss skriver ner vad vi kommer fram till.
2. Tillsammans resonerar vi kring situationen och använder frågorna som hjälp:
  - Vad gjorde att situationen inte blev bra?
  - Frågade jag eller vi den äldre personen hur han eller hon ville ha det?
  - Tog jag eller vi inte den äldre personen på allvar?
  - Lyssnade jag eller vi inte på vad den äldre personen sa?
  - Var jag eller vi för närgången eller för nyfiken?
  - Var det något i våra rutiner som kunde uppfattas som kränkande för den äldre personen?
  - Var det något annat?
3. Vi samlas i storgruppen. Vi summerar vad som gjorde att situationen hade brister när det gäller respekt för privatliv och integritet. Vi skriver upp det på en whiteboard eller ett blädderblock, och använder vårt resultat i nästa övning.

Övning 2.

Mål: Att vi ska komma fram till tre meningar som ska känneteckna vår verksamhet när det gäller respekt för den äldre personens privatliv och personliga integritet.

Tillsammans formulerar vi tre meningar som ska stödja och värna den äldres privatliv och personliga integritet. Meningarna skriver vi ner på arbetsbladet *Dialog – underlag för värdegrund*. De sparas för att användas senare i värdegrundsarbetet. (Tidsåtgången är minst 30 minuter.)

Plats för egna anteckningar:

Respekt för privatliv och personlig integritet – individuell reflektion

Individuell övning till nästa dialog

Till nästa gång ska var och en av oss göra en reflektionsövning. Vi tänker var och en på ett tillfälle när vi känt att vi lyckats respektera en äldre person när det gäller privatliv och personlig integritet, trots en besvärlig situation. Vid nästa dialog delger vi varandra våra berättelser.

Förslag på frågor att tänka på:

Vad var det för situation?

Hur gjorde jag för att förhålla mig respektfullt trots den besvärliga situationen?

Summering

Det här har vi gjort idag!

Vi har gemensamt kommit fram till tre meningar som ska känneteckna vår verksamhet när det gäller respekt för privatliv och personlig integritet, det vill säga tagit fram förslag och dokumenterat dem på arbetsbladet *Dialog – underlag för värdegrund*.

Om vi har hittat problem som vi inte löser eller har frågor kring har vi parkerat dem på arbetsbladet *Dialog – underlag för parkeringar*.

Kort, tyst enskild reflektion

Fungerade dagens dialog bra? Har alla kommit till tals?
Lyssnade vi på varandra? Är du nöjd med ditt bidrag i dialogen?

Om inte – hur skulle du vilja att det blir nästa gång?

Anteckna vad du tycker att du gjorde bra i dialogen, och vad du är mindre nöjd med. Skriv gärna ned hur du vill att det ska vara nästa gång.
